

פרשת ויגש

הרחב דבר

(א) ובוה יתפרש הכתוב באיוב ל"ו יגל אונם למוסר, שהקב"ה מייסר מחלה באופן שאין הכאז חזק כל כך, ואף הוא האדם מרגיש כאז קל כמו השומע קול לחש באזניו, והוא כדי שיתבונן ולשום לב למוסר למען לא יחוק הכאז עד שינעק וידעו הכל כאזו. והיינו דא"י בעירובין דנ"ד חש בראשו יעסוק בתורה כו', ולכאורה הוא פלא והרי מי שראשו כאז לו אינו יכול לעסוק בתורה, אלא משמעות חש הרגש קל ולא כואז הרבה, וכדא"י בע"ז דכ"ח חושש הוא דלא הא כאז ליה טובא כו', הרי דלשון חש אינו כואז. והיא מליצת הכתוב יגל אונם מגלה בהרגשה קלה שיצין מזה למוסר, לעסוק במוסר אז ית' היא התורה:

1
5

הרחב דבר

(א) וחז"ל הבינו ג"כ כך, שאמרו צ"ר פ' מקץ וצ"ב זו ראה צנות ויאשריה אלו אחי יוסף שנאמר והקול נשמע בית פרעה וגו', ואינו מצואר הא שנחכנו בית פרעה בשם צנות. אבל הענין דכמו שהזכר לאז מיקרי צן, על שם פעולת צנין שהזכר צונה משפחת בית אציו, והנקבה נקראת צת ועיקר המלה הוא צנת, כמו בלשון ארמיית נקרא זכר צר והנקבה צרת, כך בלש"ק נקראת הנקבה צנת, והראיה דצרכים נקראו צנות, והוא ג"כ מלשון צנין אלא שהמ"ו הנוסף מקטין הצנין, באשר שאין היא עיקר הצנין אלא מנטרפת לצנין ואי אפשר בלעדה, כך מי שהוא צר שכל תבונה להעמיק בענין ולהוציא חדשות דצברי תורה, נקרא צן מלשון תבונה, הוא ג"כ משורש צנין, שהוא מקשר דבר לדבר עד שנעשה מגדל הפורח צעולם החכמה, ומכונה בשם צני, גם צלי מדבר בעדו, אלא שם העצם נקרא כך ציו"ד הבא למשקל, וכמו פרי, וזוהו ההוראה כתיב כ"פ צס' משלי צני, וכן צקהלת, ויותר מהמה צני זוהר, אשר כולל יתפרש צני כמו נבון וחכם.

10 ובן ציחוקאל כ"א בשעה שצ"ר הנצי"ב חרב נבוכדנצר כמה הוחדה ומורטה, אמר דמס"ה הוחדה כ"כ למען טובח טבח הרבה, והוסיף או נשים שצט צני מואסת כל עך, פי' או מש"ה הוחדה כדי לשוש לצנינו בראותנו כח צני שהוא התלמיד חכם, מ"מ ניצל מחרב הגדולה המשחתת כל עך, כמו שראינו החרש והמסגר אלף כולם עושי מלחמה, ופירשו בצפרי פ' האזינו עושי מלחמתה של תורה. וגם דודו של דקדיהו סוף החורבן אי' בשמות רבה פכ"ד הלה

תגמלו זאת עם נבל ולא חכם בדורו של ירמיהו הכתוב מדבר, עם נבל שעשו נבלות כו' למה שלא היו חכמים, הרי דחכמי נשתיירו, ולא שני"ג היה אהב חכמי תורה, אלא שזכות תורה של תורה הגין עליהם. וכך היה בחרבן שני שנללו חכמי יבנה תחת יד רבן יוחנן בן זכאי, הרי צוה שהחרב הוחדה כ"כ יש לנו לשוש לראות כמה גדול שצט צני הוא התלמיד חכם שמואסת כל עך. ומסיים המקרא כי צן, כמה גדול חרבן החרב, ומה אם שצט מואסת לא יהיה, פי' ומה יהא אם באותו עיר לא יהיה תלמיד חכם שנקרא שצט מואסת. וע"ז המליצה שידוע היה צפי חז"ל שהת"ח מכונה בשם צני, אי' צ"ר שר' טרפון אמר לתלמידיו כשלא נראה לו איזה דבר עיוני דצברי תורה לא ירד צני עמכם, פי' דת"ח לא יסכימו לירד להעמקה זו, וע' להלן מ"ט ט'.

20 וזוהו אנו מציינים דחכמת חיצונית מכונה בשם צת וצרכים בשם צנות, באשר אינם עיקר צנין העולם אלא מנטרפות להרחיב צנין התורה לכמה משפטי התורה, והיינו דכתיב בתהלים מ"ה צנות מלכים ציקרוחין נצבה שגל ליימין, ופי' חז"ל בריש מס' ר"ה דקאי על שוקדי התורה באהבה עזה, ואלו שהגיעו לכך התורה מסייעת להם להצין ולהשכיל בחכמות אחרות כדי לעמוד על דברי תורה צענינים הנדרשים לזה, וזהו דקאמר צנות מלכים המה חכמות מלכי אוה"ע ציקרוחין, המה מייקרים אותך, דמי שהוא חכם בתורה וממנה משיג חכמות חיצוניות הוא והתורה ממייקר צעני חכמי אוה"ע. וכך היו אחי יוסף שהיו באמת חכמים מזה שעמדו על עיון התורה, וזהו ראה צנות ויאשריה, אלו השצטים, ששמחו צהם בית פרעה שהצניו שהמה חכמים כמו יוסף:

(יד) ויאקב יוסף

6 וגו' ויבא יוסף וגו'. הביא הכתוב אמונת יוסף כמה העשיר את המלוכה ולא העלים דבר, על כן נתברך מעשה ידיו היינו האולרות, כי איש אמונת

6
5

(ה) אביך

5 אביך באו אביך. לצ מלך ציד ה', והטוה ומר כי אע"ג שבאו כולם עם צמיהם, מ"מ אחרי זהם מלך כנען, ואין דעתם לישראל בדרך מזרים הרי באו רק אלך, ואין לפרעה מחשבות להסכן עם לטובת המדינה, אלא (ו) ארץ מצרים וגו'. נשה מה שאתה חפץ: במיטב הארץ וגו'. נצדי לא יבצר להושיב אותם ולתת להם מקומות טובים מגושן, ולא כמו שחשב יוסף שיהיו ממועזים צעני פרעה בשביל שהיו רועי נאן, אך לבקשתם ישבו בארץ גשן. ראונו הוא כבודם וטובם: ואם ידעת וגו'. הרי שלא היו ממועזים צעני פרעה, ונשאלו בדרך גושן בדרך כבוד:

5